

Канфуї Іван Васильович,
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри кримінального права та процесу
Київського університету права
НАН України

ЕФЕКТИВНІСТЬ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ: ЗОВНІШНІ НЕГАТИВНІ ФАКТОРИ

Останнім часом проблеми ефективності досудового розслідування знову стали об'єктом пильної уваги науковців, що спеціалізуються на дослідженнях, пов'язаних зі стадією досудового розслідування у кримінальних провадженнях. Цим дослідженням присвячуються дисертації та монографії, не говорячи вже про звичайні статті. Водночас на цей час у доктринальній сфері належним чином не визначено навіть обсяг проблематики, пов'язаної з проблемами ефективності. Першопричиною такого стану є відсутність усталеної позиції щодо самого поняття ефективності досудового розслідування.

Ще в останнє десятиріччя ХХ століття та на початку ХХІ століття в практичній діяльності при оцінюванні роботи органів досудового розслідування практично не вживався термін «ефективність досудового розслідування». Лише у поодиноких випадках його застосовували при визначенні питомої ваги кримінальних справ, закінчених провадженням, у всій кількості таких справ, які перебували у провадженні протягом певного звітного періоду. Тобто ефективність досудового розслідування не вважалася показником, за яким оцінювалися його результати.

Проте вже у кінці першого десятиріччя ХХІ століття все частіше почали з'являтися публікації, у яких досліджувалися різні проблеми, пов'язані з поняттям цієї категорії. Можливо зробити припущення, що певним чином науковців до цього спонукали євроінтеграційні процеси, які у цей час суттєво пожвавилися, що знайшло своє відображення у збільшенні у правовому полі України кількості категорій, запозичених як із доктринальної сфери, так і з практики відповідних

органів Європи («розумні строки», «розумна достатність» тощо), до яких ми можемо з певною мірою умовності віднести в категорію «ефективність досудового розслідування».

За будь-яких умов ми маємо зауважити, що чинне кримінальне та кримінальне процесуальне законодавство не містить законодавчого визначення як поняття «ефективність», так і поняття «ефективність досудового розслідування».

Щодо змісту загального поняття ефективності, доречно звернутися до Міжнародного стандарту ISO 9000:2015-11 – Системи управління якістю – Основні положення та словник термінів, який визначає ефективність як співвідношення між досягненим результатом і використаними ресурсами [1]. Очевидно, що це визначення у загальному вигляді не повною мірою відповідає змісту та формам правоохоронної діяльності, тож його буквально використати для розробки дефініції ефективності досудового розслідування неможливо.

Саме тому багато науковців вносили своє пропозиції щодо вирішення цієї проблеми. Одні з них вважають, що ця категорія відображає позитивний результат за дотримання вимог законності [2, с. 26], або відповідність витрат результату [3, с. 180-181]. Інші науковці розглядають ефективність як цінність, яку потрібно створити [4, с. 127]. Деякі їх колеги дотримуються думки, що під ефективністю досудового розслідування треба розуміти співвідношення процесуальних дій, рішень та їх результатів із положеннями КПК України з урахуванням оптимальних витрат ресурсів [5, с. 128-129]. На думку Т. В. Корчевої, під ефективністю досудового розслідування слід розуміти «обов'язок суб'єктів, які провадять кримінальне провадження на стадії досудового розслідування, з вирішення завдань кримінального провадження, забезпечення всебічності, повноти і неупередженості дослідження обставин кримінального провадження, у розумні строки, з дотриманням засад кримінального провадження, а також пріоритетності прав і свобод людини» [6, с. 358]. О. О. Торбас вважає, що ця категорія є ознакою досудового розслідування, яка відображає можливість виконання завдань, передбачених ст. 2 КПК України, прив'язуючи їх до кількості здійснених процесуальних дій та оперативності прийнятих проміжних та кінцевих рішень [7, с. 13].

Не претендуючи на глибокий аналіз висловлених позицій, не можна не відзначити, що при формулюванні дефініцій всі їх автори використовували різні родові поняття. Це свідчить про відсутність серед науковців єдиного підходу до визначення правової природи такої категорії, як «ефективність», в тому числі і «ефективність досудового розслідування», що приводить нас до висновку про перспективність та необхідність подальшого дослідження цієї теми у доктринальному середовищі з метою напрацювання загальноприйнятого поняття ефективності досудового розслідування та внесення пропозицій щодо його розміщення у КПК України.

Водночас, якщо сприймати ефективність так, як це в одному з визначень пропонує Вікіпедія («здатність робити щось добре, успішно та без затрат»), корисною є спроба виявити певні негативні фактори, які впливають на можливість досягнути цього «доброго» при здійсненні досудового розслідування.

Очевидним виглядає той факт, що за своєю природою ці фактори можуть бути внутрішніми (такими, які залежать від рівня професійної підготовки виконавців, організаційно-управлінської діяльності тощо) та зовнішніми (такими, що не залежать від волевиявлення виконавців).

До зовнішніх негативних факторів, перш за все, маємо віднести помилки у правовому регулюванні досудового розслідування, які знайшли своє відображення у чинному КПК України.

Одним із найсуттєвіших прорахунків цього Кодексу є ліквідація інституту дослідчої перевірки, основною функцією якого була функція «фільтра», який забезпечував ненадходження до органів досудового розслідування матеріалів, які не містили інформації про подію та склад кримінального правопорушення. Зазначений крок авторів КПК України 2012 року призвів до катастрофічного збільшення кількості кримінальних проваджень, які надійшли на виконання до органів досудового розслідування і практично паралізував їх роботу. Про необхідність відновлення інституту дослідчої перевірки ми говорили ще у 2019 році [8, с. 102].

Не сприяє підвищенню рівня ефективності досудового розслідування і запровадження тим же КПК України 2012 року інституту процесуального керівництва за досудовим розслідуванням з боку прокурора. Вся нелогічність та штучність створення цього інституту детально нами була досліджена у 2017-2018 роках [9, с. 64-66; 10, с. 33-35].

Проте не лише положення законодавства негативно впливають на ефективність досудового розслідування. При наданні оцінці цій категорії необхідно враховувати і ту обставину, що стадія досудового розслідування є першою стадією кримінального процесу. Якщо рівень її ефективності вимірюється з позиції врахування результатів у контексті дотримання якісних показників, до яких, перш за все, мають бути віднесені забезпечення законних інтересів, прав та основоположних свобод громадян, то остаточний висновок може бути зроблений лише після завершення судових стадій і аж ніяк не після завершення першої стадії – стадії досудового розслідування. На визначення рівня ефективності безперечно вплине результат судового розгляду, який і має підтвердити його достовірність. Таким чином, за будь-яких обставин висновок про рівень ефективності досудового розслідування на першій стадії кримінального процесу є лише попереднім і після закінчення судових стадій може бути кардинально зміненим, що ставить під сумнів доцільність його використання для обґрунтування управлінських рішень, в тому числі й тих, які мають процесуальний характер.

Список використаних джерел

1. Міжнародний стандарт ISO 9000:2015-11 – Системи управління якістю – Основні положення та словник термінів. URL: <https://www.dqsglobal.com/uk/doslidzhujte/centr-znan%27-dqs/scho-take-efektivnist%27> (дата звернення 22.02.2026).

2. Кіпер О. О. Процесуальна самостійність слідчого як гарантія всебічного, повного й неупередженого розслідування у кримінальному провадженні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2017. 228 с.

3. Гловюк І. В. Деякі питання участі адвоката в судово-контрольних провадженнях у досудовому розслідуванні: питання правової визначеності та ефективності правореалізації. *Юридичний вісник*. 2016. № 4. С. 180-190.

4. Стеценко Ю. В. Ефективне досудове розслідування: зміст поняття. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. 2018. Вип. 49. Т. 2. С. 126-129. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/34774/1/%d0%95%d0%a4%d0%95%%9d%d0%af.pdf> (дата звернення 23.02.2026).

5. Сопронюк О. А. Кримінальні процесуальні санкції: дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.09. Львів, 2020. 226 с.

6. Корчева Т. В. До питання визначення поняття ефективності досудового розслідування. International scientific and practical conference «Legal science, legislation and law enforcement practice: regularities and development trends»: conference proceedings, October 30–31, 2020. Lublin : Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2020. С. 355-359.

7. Торбас О. О. Розсуд у кримінальному процесі України: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2021. 454 с.

8. Правова Україна: реально вже зараз: кол. монографія / О. А. Банчук, В. А. Дерещ, І. В. Канфуї. Київ: СПД Павленко, 2019. –160 с.

9. Канфуї І. В. Правовідносини, слідчого, прокурора та слідчого судді у досудовому кримінальному провадженні: дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.09. Київ, 2017. 328 с.

10. Галаган В. І., Канфуї І. В. Процесуальні правовідносини слідчого, прокурора та слідчого судді на стадії досудового розслідування: монографія. Київ, 2018. 191 с.